

El primer arquitecte de l'Acadèmia, Josep Casademunt i Torrents (1804-1868)*

JOAN BASSEGODA I NONELL

D'ençà de la seva creació el 1849, la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi, inicialment (1850-1930), *Academia Provincial de Bellas Artes*, ha comptat en la seva secció d'arquitectura amb 31 membres amb títol d'arquitecte, els senyors Josep Casademunt i Torrents, Francesc Molina i Casamajó (1815-1867,) Elies Rogent i Amat (1821-1897), Francesc de Paula del Villar i Lozano (1828-1901), Joan Torras i Guardiola (1827-1910,) Antoni Rovira i Rabassa (1844-1919), Leandre Serralach i Mas (1837-1890), Josep Oriol Mestres i Esplugas (1815-1895,) August Font i Carreras (1845-1924), Josep Artigas i Ramoneda (1839-1912,) Lluís Domènec i Montaner (1850-1923,) Bonaventura Bassegoda i Amigó (1862-1940), Enric Sagnier Villavecchia (1858-1931), Manuel Vega i March (1871-1931), Josep Font i Gumà (1859-1922), Vicenç Artigas i Albertí (1876-1963), Joaquim Bassegoda i Amigó (1854-1938), Antoni Puig i Gairalt (1887-1935), Josep Puig i Cadafalch (1867-1956), Josep Goday i Casals (1882-1936), Francesc de Paula Nebot i Torrens (1883-1965), Alexandre Soler i March (1874-1949), Amadeu Llopert i Vilalta (1889-1971), Josep Maria Ros i Vila (nascut el 1899), Pere Benavent de Barberà i Abelló (1899-1974), Joan Bassegoda i Nonell (nascut el 1930), Josep Guadiol i Ricart (1904-1985), José Antonio Coderch i de Sentmenat (1913-1984), Ignasi Serra i Goday (nascut el 1918), Jordi Bonet i Armengol

* Comunicació llegida en la sessió plenària ordinària del dimecres 17 de gener de 1990 a la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi.

(nascut el 1925) i Xavier Busquets Sindreu (nascut a Barcelona el 1917).

Per tant el primer arquitecte que ingressà a l'Acadèmia va ser Josep Casademunt i Torrents (1804-1868) la vida i obra del qual sembla ara oportú d'ocupar-se'n.

BIOGRAFIA

La seva vida va restar marcada per dos fets històrics força dolorosos des del punt de vista de la destrucció de l'arquitectura. La francesa que el sorprengué amb quatre anys i la revolució de setembre de 1868, un mes abans de la seva mort.

El seu pare era fuster, que s'havia casat el 1796. El matrimoni de Vicenta Torrents i Joan Casademunt va tenir un fill, al que batejaren amb el nom de Josep, el 24 de juliol de 1804.

El treball en el taller patern l'alternà amb l'estudi de l'arquitectura en el Gremi d'Arquitectes que completà amb el títol de Mestre arquitecte per l'Acadèmia de Sant Ferran de Madrid l'any 1830.

Quan el 23 de desembre de 1835 morí Antoni Celles i Azcona, Director de la Clase d'Arquitectura de Llotja, la Junta de Comerç encarregà interinament la Direcció a Josep Casademunt, d'ençà de 1836.

El que va ser deixeble i després col·lega d'ell, Elies Rogent i Amat el va descriure com un home molt piadós que ajudava la missa primera a l'església dels dominics de Santa Caterina. Tot seguit passejava per la Muralla de Terra, en el sector de la Porta Nova on tingué el seu domicili, vestit molt pulcrament amb un levitó gris d'amples plecs, armilla cordada, corbata negra, sabates i mitges blanques, ulleres calades i barret de copa. Anava sempre amb les mans a l'esquena i presentava una actitud meditativa. Era, diu Rogent, la perfecta estampa d'un cavaller romàntic.

Quan succeí a Celles a Llotja van canviar el sistema d'ensenyança i substituï el rígid academicisme de Celles, que s'havia format a Roma amb Valadier i Cánova, i dividí els temes de les lliçons en artístics i científics, amb especial cura en l'estudi dels monuments gòtics de Catalunya. Va ser el primer en explicar construcció arquitectònica de manera científica.

Per tal de poder exercir amb propietat la càtedra de l'Escola de Llotja precisava del títol d'Acadèmic de Mèrit que solament podia aconseguir a Madrid o a València.

El 1838 envià dos projectes a l'Acadèmia de San Fernando de Madrid, un edifici acadèmic i un museu d'història natural. El 16 de març

de 1838 l'Acadèmia de Madrid considerà molt interessants els projectes però no li concedí el títol d'acadèmic de mèrit. Casademunt aleshores envià un projecte de biblioteca i una memòria a la Reial Acadèmia de Sant Carles de València. El 12 de maig de 1838 és la data en que signà dit projecte i el 16 de setembre la de lliurament del títol que, oficialment, però, porta data de 7 de novembre de 1841. Això produí que la Junta de Comerç de Barcelona li atorgués en propietat la càtedra de la Classe d'Arquitectura de Llotja que exercia accidentalment des de 1836. A l'Arxiu de la Càtedra Gaudí es conserven diversos projectes d'alumnes de la classe d'Arquitectura signats per Casademunt com a professor. La Classe d'Arquitectura de Llotja, els estudis de la qual no eren oficials i es tenien de revalidar a Madrid o València, va durar fins a la creació de l'Escola de Mestres d'Obres el 1850, depenent de l'Acadèmia Provincial de Belles Arts, que d'ençà de 1930, és la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi.

Quan es constituí l'Acadèmia el 27 d'abril de 1850, com a conseqüència del Reial Decret de 21 d'octubre de 1849, no més hi havien representacions d'alts estaments socials, però el 12 de setembre, es nomenaren els primers acadèmics artistes i tècnics i, entre ells, Josep Casademunt i Torrents que va ser el primer arquitecte en entrar a l'Acadèmia.

Abans de ser nomenat acadèmic, el 29 de juliol de 1850, Casademunt fou designat catedràtic de geometria descriptiva del primer curs de l'Escola de Mestres d'Obres, càrrec que exercí també a l'Escola d'Enginyers Industrials, establerta al convent de Sant Sebastià, veí de la Llotja.

Josep Casademunt i Torrents va ser també el primer director de l'Escola de Mestres d'obres des de 1850 fins al 24 de gener de 1855 en que la Llei Luxán extingí les Escoles de Mestres d'Obres, que però, ressuscitaren amb la Llei Moyano, de 1858. Un Reial Decret de 20 de setembre de 1858 aprovà el Reglament de l'Escola de Mestres d'Obres de Madrid, depenent de l'Escola Especial d'Arquitectura i el de l'Escola de Mestres d'Obres de Barcelona que depenia de l'Acadèmia Provincial de Belles Arts. Immediatament, el mateix mes de setembre de 1858 l'Acadèmia perdé les atribucions sobre l'Escola, que passà a dependre de la Universitat. Casademunt continuà de director fins a 1868, data de la seva mort. El substituí Elies Rogent i Amat.

Essent director de la Classe d'Arquitectura, Casademunt va realitzar un treball que mereix la gratitud de tots els arqueòlegs i arquitectes.

El 25 de juliol de 1835 es cremaren els convents de Barcelona i un dels que més va sofrir els efectes del salvatgisme va ser el de Santa

Caterina de l'Orde de Predicadors o Dominics, primer exemple del gòtic a Barcelona, de mitjan segle XIII. L'església i el convent foren sumàriament restaurats poc després, però les noves lleis d'expropiació de 1836 obligaren als frares a marxar i, el 1837, es decidí la demolició del monument, malgrat les queixes de tots els estaments culturals de la ciutat. Veient que no hi havia res a fer, la Junta Particular de Comerç de Barcelona encarregà a Casademunt l'aixecament dels plànols del malhaurat edifici. Treballant en pèssimes condicions, mentre s'enderrocava l'edifici i es feien volar els arcs i les voltes de creueria amb barrils de pólvora, Casademunt va complir l'encàrrec i lliurà a la Junta de Comerç, el 29 de maig de 1837, una memòria històrica del monument i nou plànols delineats i pintats a l'aquarella. El dia 8 d'abril de 1837 la Junta va felicitar per escrit a l'arquitecte pel seu modèlic treball i acordà col·locar els plànols en la Classe d'Arquitectura. La memòria va ser recollida per Andreu Avel·lí Pi i Arimon (1791-1851) que la convertí en una comunicació a la Reial Acadèmia de Bones Lletres el 15 de març de 1842. Més tard en va incloure un resum en el seu llibre «Barcelona antiga y moderna» (1854).

Pel que fa als plànols, passaren de la Classe d'Arquitectura a l'Escola de Mestres d'Obres i després a la d'Arquitectura. Entre 1837 i 1874 estigueren a l'edifici de Llotja i el 1962 passaren a la nova Escola d'Arquitectura a la Diagonal. Malgrat això durant molt de temps es consideraren perduts, de tal manera que quan el fill de Josep Casademunt, Adriano Casademunt i Vidal (1857-1922) amb títol de 1876, catedràtic de l'Escola d'Arquitectura, volgué publicar els dibuixos i la memòria el 1886, tingué a la seva disposició la memòria però no els plànols, que buscà a la Cambra de Comerç i a l'Acadèmia Provincial de Belles i, lògicament, no els trobà. Sembla estrany que no se li ocorregués de mirar a l'arxiu de l'Escola d'Arquitectura, que tenia a la seva disposició per ser-ne catedràtic.

Com que disposava dels croquis del treball del seu pare, va endagar el llibre, imprès per Fidel Giró el 1886, amb un interesantíssim pròleg biogràfic de Josep Casademunt per Elies Rogent i Amat, la memòria i la reproducció del croquis, en quatre làmines. La primera és la planta de l'església i els claustre (núm. 1), la segona la planta de cobertes (núm. 2), la tercera la secció longitudinal (núm. 3) i la quarta, que es compona d'altres quatre làmines, una (núms. 4 i 5) són seccions de les pilastres, la segona (núms. 6 i 7) altres seccions de pilars i dels fusts del claustre, la tercera (núm. 8) les traceries de dues finestres i la quarta (núm. 9), la quarta part de la rosassa. Adriano Casademunt curiosament escrivia el seu nom en italià i no en català, Adrià, o en castellà, Adrián. A més

Casademunt fill va dibuixar una restauració gràfica de l'edifici amb una planta, en la que pintà de diferents colors les parts originals i els afegits, la secció longitudinal, i dues seccions transversals, esguardant l'absis una, i l'altra als peus de l'església.

Aquesta tasca la pogué realitzar completa, car el 1840, Pau Rigalt, professor de Llotja rebé l'encàrrec de fer els plànols del claustre de Santa Caterina i, en no poder fer-ho personalment ho encarregà al seu fill Llusí Rigal i Farriols (1814-1894). Aquests dibuixos són una planta i dues seccions del claustre.

Mentrestant els plànols definitius de Josep Casademunt romanien en lloc inconegut. Quan l'autor d'aquesta comunicació s'ocupava de l'ordenació de l'arxiu de l'Escola T. S. d'Arquitectura de Barcelona, l'any 1970, va trobar, amb gran sorpresa i alegria, el plànols de Josep Casademunt. Això succeïa el novembre de 1970 i, un cop fotografiats els plànols, es va donar a conèixer la notícia de la troballa en un article publicat a la pàgina artística del diari «La Prensa» de Barcelona, el dia 18 d'agost de 1971 i, el 1972, es va publicar el volum I de «De Re Restauratoria», resum dels treballs de restauració de la Catedral Gaudí. En dit volum hi figura l'estudi sobre la part gràfica del convent de Santa Caterina i els croquis de Josep Casademunt anteriorment publicats pel fill Adriano, el 1886. Tot seguit la restauració gràfica d'Adriano Casademunt, després els plànols definitius de Josep Casademunt que són els següents: 1. Planta de l'església i claustre. 2. Coberta i secció del campanar. 3. Secció longitudinal. 4. Secció dels pilars «Planta de los machones "A"». 5. Seccions de pilars nervis de les voltes i basaments dels pilars «Planta de los machones "B"», Corte de los arcos por arista de las capillas» i «Corte de los basamentos de los machones». 6. Seccions de pilars «Planta de los machones "C"» i «Planta de los machones». 7. Seccions «Base de las columnas», «Planta de los machones» i «Corte del parapeto», tots ells referits al claustre. 8. Traceries de dues finestres, «Ventana baja del presbiterio» i «Ventana alta». El núm. 9, referit a la rosassa, no s'ha trobat entre els plànols de l'arxiu escolar i no més és conegut pel croquis.

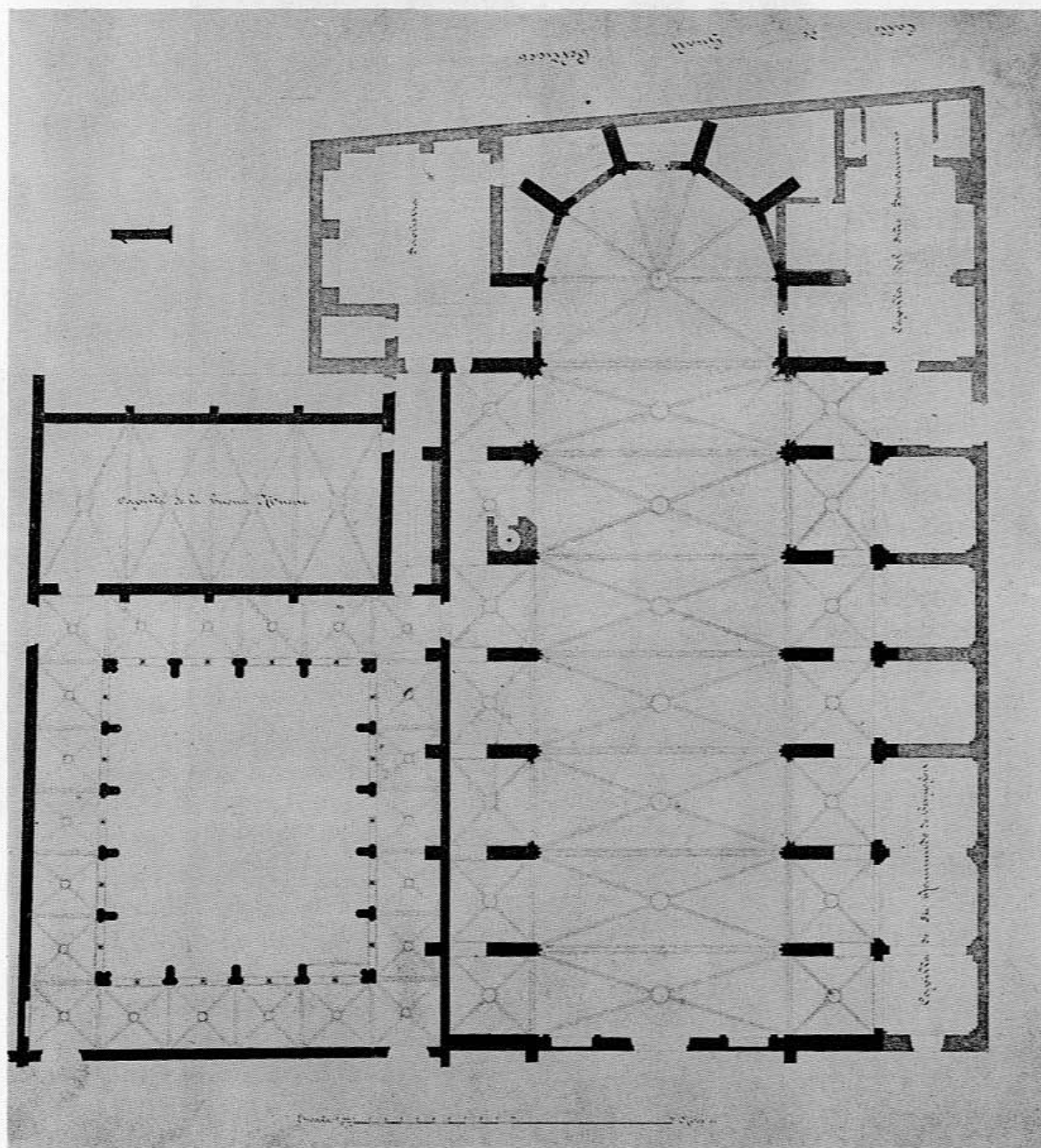
També publica «De Re Restauratoria» els tres plànols de Rigalt de 1840, fets en base als dibuixos de Casademunt, 16 documents gràfics més referits a Santa Caterina procedents de diferents arxius i dues fotos de parts escultòriques conservades al Museu Santacana de Martorell. Ara, en ocasió d'aquest, s'han fotografiat els plànols definitius de Josep Casademunt, en color. Per altra part els croquis i els dibuixos d'Adriano Casademunt i Vidal no se sap on són, per bé que es conserva la seva reproducció en el llibre de 1886.

Professionalment Josep Casademunt va fer unes quantes cases a Barcelona sense massa transcendència. Una d'elles era la del seu amic i col·lega de l'Escola de Llotja, Damià Campeny, al carrer del Carme, demolida estúpidament el desembre de 1989, fins al punt que la làpida commemorativa de la façana va ser també destruïda.

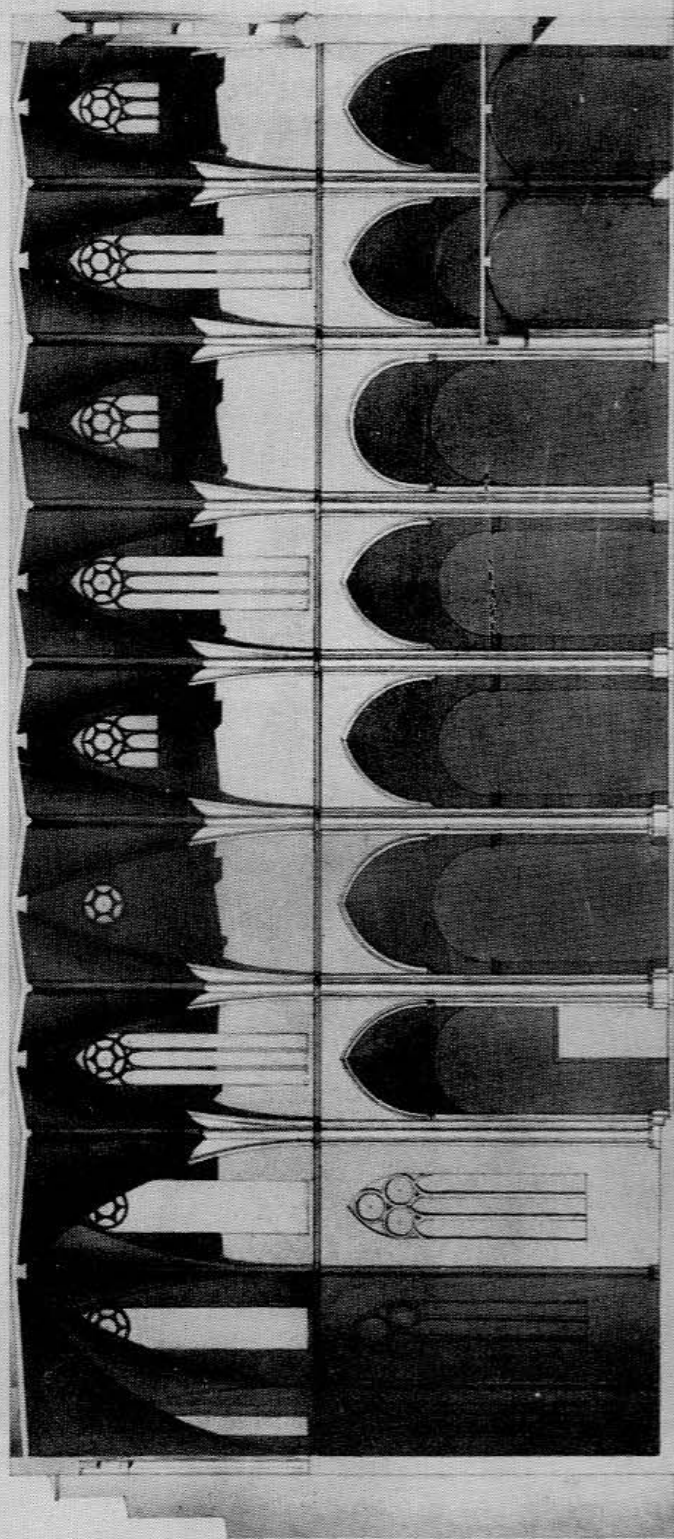
La seva obra pòstuma va ser el convent i església de les Religioses de vots simples del Sagrat Cor, dedicades a l'enseyança de nenes, al carrer de Santa Madrona (ara del Sagrat Cor) de Sarrià, d'estil neogòtic i que va ser acabat pel seu deixeble Joan Martorell i Montells (1833-1906) i inaugurat el 17 de novembre de 1869, gairebé un any després de la mort de Josep Casademunt, ocorreguda l'11 d'octubre de 1868, a la seva casa del carrer del Portal Nou.

CRONOLOGIA DE JOSEP CASADEMUNT I TORRENTS (1804-1868)

- 1830. 14 de març. Títol de «Maestro arquitecto» per la «Real Academia de San Fernando» de Madrid.
- 1836. És encarregat interinament de la Classe d'Arquitectura de l'Escola de Llotja després de la mort del titular l'Acadèmic de Mèrit Antoni Celles i Azcona (1775-1835).
- 1837. La Junta Particular de Comerç de Barcelona l'encarrega l'aixecament dels plànols de l'església de Santa Caterina, mentre es procedia a la demolició. Entregà el treball consistent en una memòria històrica i 9 plànols delineats i aquarellats.
- 1838. 76 de març. La «Real Academia de San Fernando» de Madrid, en sessió ordinària, examina i troba conformes els projectes de Casa Acadèmia i Museu d'Història Natural enviats per Casademunt.
- 1838. 12 de maig. Presenta un projecte de biblioteca i una dissertació a tall d'examen per obtenir el títol d'Acadèmic de Mèrit a la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Carles de València.
- 1838. 16 de setembre. Se li lliura el títol d'Acadèmic de Mèrit. Oficialment el 7-XI-1841.
- 1840. Pau Rigalt i Fargas (1778-1845) rep l'encàrrec de la Junta de Comerç de completar els plànols de Casademunt sobre Santa Caterina. En no poder realitzar el comès el traslladà al seu fill Lluís Rigalt i Farriols.
- 1842. 24 de febrer. És nomenat catedràtic en propietat de la Classe d'Arquitectura de l'Escola de Llotja.

JOSEP CASADEMUNT: Planta del convent de Sta. Caterina. Croquis publicat en la monografia d'Adriano Casademunt, 1886

Interior de la Iglesia

JOSEP CASADEMUNT: Secció longitudinal de l'església de Sta. Caterina, 1837.
Dibuix aquarellat. Arxiu Catedral Gaudí

- 1842. 28 d'agost. Projecte d'obertura de carrers i distribució de solars al carrer Major de Sarrià.
- 1845. 20 d'octubre. Projecte d'instal·lació d'una màquina de vapor al carrer d'Hostalers per Narcís Serra.
- 1846. Traçat de les alineacions enfront del Teatre Principal.
- 1847. 1 d'abril. Reforma de façana de la casa de Francesc Ribas al carrer de Sant Pere Mitjà.
- 1850. 17 de setembre. En constituir-se l'Acadèmia Provincial de Belles Arts és nomenat membre de la corporació.
- 1850. 29 de juliol. Nomenat Catedràtic de Geometria Descriptiva de la recentment establerta Escola de Mestres d'Obres.
- 1850. 26 d'agost. Projecte de restauració de la façana de la casa de la plaça de l'Oli, cantonada Mercaders, 17, per a Gertrudis Bernat.
- 1850. S'encarrega també de la càtedra de Geometria Descriptiva a l'Escola d'Enginyers Industrials del convent de Sant Sebastià.
- 1852. 17 de març. Reedificació de la façana de la casa de Josep M. Dalmaes al carrer de Banys Vells.
- 1853. Participa en les obres d'obertura del carrer de la Princesa.
- 1854. 21 de març. Projecte de la casa de Felip Esteva a la plaça Reial, cantonada al carrer de Tres Llits.
- 1854. Andreu Avellí Pi i Arimón publica «Barcelona antigua y moderna» en la que reproduïx part de la Memòria sobre Santa Caterina de Casademunt.
- 1854. 26 de maig. Projecte de la casa de l'escultor Damià Campeny i Estrany al carrer del Carme cantonada carrer d'En Roig. Aquesta casa, juntament amb la làpida que recordava a Campeny, va ser enderrocada el desembre de 1989.
- 1854. 3 de juny. Reconstrucció de la fatxada de la casa de Joan Martí i Sunyer al carrer de la Princesa, Civader i Cotoners.
- 1855. 31 de març. Casa del senyor Joaquim de Mena i de Ferran al carrer del Gegants.
- 1855. 29 de setembre. Projecte de porxo de la plaça Reial a la Rambla del Centre per Carles Salvador.
- 1855. 31 de desembre. Projecte de casa per a Wenceslau Picas als carrers de Serra, 18, i Còdols, 25.
- 1856. 25 de setembre. Projecte de la casa de Joan Martí i Sunyer al carrer de la Princesa i Assaonadors.
- 1858. 10 de novembre. Projecte de rètol per «Casademunt i Cia.» en el taller del carrer de la Princesa, 1.
- 1859. 23 de març. Projecte d'una casa al carrer de la Princesa, 21, per Esperança Font de Malet.

- 1859. 30 d'abril. Reial Ordre nomenant-lo Catedràtic de Matemàtiques de l'Escola de Mestres d'Obres.
- 1859. Vocal de la Junta del concurs de l'Eixample de Barcelona.
- 1860. 19 de gener. Projecte de la casa de Pere Mayol al carrer de la Princesa, cantonada amb Cremat Gran.
- 1861. 20 de febrer. Façana de la casa de Rosa de Gomis al carrer de Santa Anna, 20.
- 1861. 3 d'abril. Reforma de la fatxada de la casa de Jacint Carreras al carrer Més Baix de Sant Pere, 8.
- 1861. 10 d'agost. Projecte d'instal·lació d'una caldera de vapor al carrer de la Bòria, 24, per a Joaquim Ferran.
- 1863. 25 de juny. Projecte de casa a quatre vents per a Joaquim Petit al Camp d'En Vidal, de Sant Gervasi de Cassoles.
- 1864. 12 de gener. Instal·lació d'un forn a la casa de Ramon Sabartès al carrer de la Porta Nova, 12.
- 1864. 7 d'abril. Projecte de reforma de fatxada de la casa de Fèlix Augé al carrer de Canvis Nous, 3.
- 1864. 3 de novembre. Reforma de façana de la casa de Francesca Costa del carrer Nou de Sant Francesc, 19.
- 1865. 20 de juny. Projecte de la casa de Jaume Roldós al carrer de Jaume Giralt, 17.
- 1865. 12 de juliol. Projecte de la casa de Jaume Prat al carrer de Carders, 16, i Nou de Sant Cugat, 1.
- 1866. 30 de maig. Projecte de casa i quadra per Rafel Frapat a la Ronda, entre Parlament i Campo Sagrado.
- 1866. 20 de novembre. Projecte de reedificació de la casa de Pere Vives al carrer de la Palma de Santa Caterina, 5.
- 1866. Projecte de dues cases amb façanes als carrers de Garriga i Arimón a Sant Gervasi de Cassoles.
- 1868. Església i convent de Religioses del Sagrat Cor al carrer, aleshores, de Santa Madrona i ara del Sagrat Cor. Establiment d'ensenyança voltat de jardins amb església neogòtica amb molts vitralls i un altar d'alabastre.
- 1868. 11 d'octubre. Mort de Josep Casademunt Torrents a la casa seva del carrer de la Porta Nova.
- 1869. 17 de novembre. S'inaugura l'església del Sagrat Cor, terminada pel aleshores Mestre d'Obres i, després (1872), arquitecte Joan Martorell i Montells (1833-1906).

BIBLIOGRAFIA

- Andrés Avelino PI Y ARIMÓN, *Barcelona antigua y moderna*, Imp. Tomá Gorchs, Barcelona, 1854. Vol. I, pp. 562-567.
- Adriano CASADEMUNT, *Canta Catalina*, con un prólogo de Elías Rogent, Est. Tip. Fidel Giró, Barcelona, 1886.
- A. ELÍAS DE MOLINS, *Diccionario biográfico y bibliográfico de artistas y escritores de Cataluña*, Barcelona, 1989. Vol. I, p. 428.
- J. ROCA Y ROCA, *Barcelona en la mano*, López Editor, Barcelona, 1895, p. 320.
- Buenaventura BASSEGODA AMIGÓ, *De la antigua ciudad. La iglesia y convento de San Sebastián*, La Vanguardia, Barcelona, 5 de mayo de 1920.
- E. PUIG I ALONSO, *Curiositats barcelonines*, Lib. Pui. Barcelona, 1930, p. 73.
- Federico MARÉS DEULOVOLO, *Dos siglos de enseñanza artística en el Principado*, Real Academia de Bellas Artes de San Jorge, Barcelona, 1954.
- Joan BERGÓS I MASSÓ, *L'Art català*. Vol. II. Aymà, Barcelona, 1958, p. 339.
- Juan BASSEGODA NONELL, *Arquitectos catalanes del siglo XIX*, José Casademunt, La Prensa, Barcelona, 18 de agosto de 1971, p. 10.
- Juan BASSEGODA NONELL, *El convento de Santa Catalina de la orden de Predicadores. De Re Restauratoria*, Vol. I. Escuela Técnica Superior de Arquitectura, Barcelona, 1972, pp. 49-91.
- Juan BASSEGODA NONELL, *Los Maestros de Obras de Barcelona*, Real Academia de Bellas Artes de San Jorge, Barcelona, 1972, p. 10.
- J. BERCHER y V. CORELL, *Catálogo de los Diseños de Arquitectura de la Real Academia de Bellas Artes de San Carlos de Valencia (1768-1846)*, Col. de Arq. de Valencia y Muria. Xarait Edit. Valencia, 1981, pp. XXVI-XXVII, 317 y 382.
- Francesc FONTBONA, *Del neoclassicisme a la Restauració (1808-1888)*, *Història de l'art català*. Vol. VI. Edicions 62, Barcelona, 1983, pp. 96-98.
- Juan BASSEGODA NONELL, *Sesquicentenario de la demolición del convento de Santa Catalina*, La Vanguardia, Barcelona, 6 de diciembre de 1987.
- Juan BASSEGODA NONELL, *Demasiadas demoliciones, demasiados derribos*, «ABC Cataluña», Barcelona, domingo, 31 de diciembre de 1989, p. IV.